

Možnosti za posodobitev kriterijev za presojo krčitev gozdov – uvod v razpravo

Dejan FIRM¹, Rok HAVLIČEK², mag. Andrej KOTNIK³, dr. Janez PIRNAT¹

¹ Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana

² Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana

³ Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Novo mesto, Gubčeva 15, 8000 Novo mesto

Ključne besede: biotska raznovrstnost, gozdna zaplata, krajinski vzorec, povezanost

Skupna površina gozdov v Sloveniji se je v preteklem stoletju znatno povečala, vendar povečevanje površine gozdov ni prisotno v vseh predelih države. Tako na območjih, ki so manj primerna za kmetijsko rabo in poselitev, poteka intenziven proces zaraščanja negozdnih površin, ravno nasprotno pa v primestnih območjih in območjih z intenzivnim kmetijstvom poteka proces fragmentacije, ki je posledica krčenja gozdnih ostankov za potrebe urbanizacije, kmetijstva in drugih dejavnosti. Proces zmanjševanja gozdnosti in povečevanja razdrobljenosti gozdnih ostankov je najbolj izrazit v primestnih in kmetijskih krajinah, kjer se bo v prihodnosti najverjetneje pritisk na gozd in gozdni prostor še povečeval. Tako se postavlja vprašanje ali obstoječi koncept presoje krčitev gozdov, ki temelji na upoštevanju poudarjenosti funkcij gozda, in naše strokovne podlage (npr. GGN GGO, GGN GGE - prostorski del: določanje območij gozdov, pomembnih za ohranitev prostoživečih živali in za ohranitev biotske raznovrstnosti; območja gozdov, kjer je dopustno krčenje gozda) zadoščajo in ali bi bilo smiselno razširiti nabor kriterijev za odločanje o morebitnih krčitvah gozda. Ali bi bilo potrebno posamezne kriterije (smernice) bolj podrobno opredeliti tudi v področnih podzakonskih aktih, saj so nekateri strokovni kriteriji podani le v Priročniku za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov GGE (2008)?

Nabor možnih posodobitev oz. razširitev obstoječih kriterijev za presojo izvedbe krčitev gozdov (nekateri se dejansko v procesu presoje že uporabljajo, čeprav niso formalno opredeljeni) vključuje:

- ločevanje funkcij gozdov na premakljive in nepremakljive ter objektivnejše določanje posameznih funkcij (npr. klimatske f.),
- večji poudarek na nekaterih socialnih funkcijah (npr. zaščitna f.) in opredelitev natančnejših kriterijev za izločanje površin s 1. stopnjo poudarjenosti,
- relativno stabilnost gozdnih sestojev v času in prostoru, ugotovljeno na podlagi različnih virov (npr. upoštevanje pretekle namenske oz. planske rabe),
- pretekla vlaganja (npr. za nego in sanacije) v gozdove, pri čemer bi bilo potrebno opredeliti pogoje za vrnitev sredstev v primeru spremembe namembnosti in
- na območjih z izrazito spremenjeno drevesno sestavo (npr. Kraško GGO) bi lahko bil eden od kriterijev tudi ohranjenost gozda (pomen semenskih sestojev).

Obenem je pregled problematike povezane s krčitvami gozdov nakazal, da bi bilo v prihodnosti smiselno na območjih z majhno gozdnostjo (kmetijska in primestna krajina) podrobneje opredeliti gozdne površine (vključno s tistimi, ki so zavarovane z Uredbo o varovalnih gozdovih...(2005) in katerih krčenje ni dovoljeno), ki so ključnega pomena za zagotavljanje posameznih funkcij gozdov (ekoloških ali socialnih) in stabilnosti gozdnih habitatov na določenem območju (npr. z vidika ohranjanja življenjskega prostora prostoživečih živali). Zato bi bilo pri presoji krčitve gozda potrebno poleg obstoječih kriterijev, ki so se v krajinah z nizko stopnjo gozdnosti pogosto izkazali kot preveč ohlapni (npr. »krčenje praviloma ni dopustno v gozdovih, ki imajo funkcijo koridorske povezave in v

manjših gozdnih predelih v kmetijski krajini, kjer je gozdnatost majhna, <10%«), opredeliti in uporabiti tudi dodatne kvantitativne kazalce kot so na primer minimalna površina gozdnih zaplat, prostorska razmestitev zaplat in njihova povezanost ter spodnjo stopnjo gozdnosti in predvsem način določanja območja na katerem se ta ugotavlja. Ker je analize krajinskega vzorca za takšne potrebe smiselno opravljati na širših zaključenih območjih, bi lahko v kmetijskih in primestnih krajinah posameznih gozdnogospodarskih območij za določanje gozdnih površin (matic in zaplat) in koridorjev (npr. posamično gozdno drevje in skupine gozdnega drevja), katerih krčitve načeloma niso dopustne, uporabili že uveljavljene kazalce krajinske zgradbe in povezanosti posameznih habitatov. Na takšen način bi v povezavi s funkcijami gozdov dobili celovitejši pregled stanja v prostoru (določanje »strateško« pomembnih gozdnih površin na širši ravni, npr. GGO) in obenem bi bil to eden od korakov, da se gozdarska stroka s svojimi podlagami aktivneje oz. bolj neposredno vključi v prostorsko načrtovanje.

Poseben problem pri načrtovanju usklajene rabe prostora in obenem priložnost za vključevanje stroke v postopek priprave občinskih prostorskih načrtov predstavljajo območja, na katerih se je gozdnatost v preteklih desetletjih izrazito povečala (npr. širše kraško območje, kjer se je nekoč kmetijska krajina zaradi zaraščanja spremenila v gozdnato). Obenem pa so bila prepoznana kot zelo pomembna z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti oz. varovanja ogroženih živalskih in rastlinskih vrst in so vključena v ekološko omrežje Natura 2000. Omenjeno območje predstavlja primer, kjer je bil pretežni delež površin uvrščen oz. izločen kot posebno varstveno območje, večina ciljnih (klasifikacijskih) živalskih vrst pa je vezana na t.i. »odprto oz. kulturno krajino« (npr. na suhe kraške travnike in pašnike). Na takšnih območjih bo potrebno prostorsko določiti ključne gozdne površine (na podlagi poudarjenosti funkcij in drugih predlaganih kriterijev) in potem v naslednjem koraku v sodelovanju s strokovnjaki s področja varstva narave in kmetijstva pripraviti prioritetni seznam površin, na katerih je bodisi potrebno ohranjati obstoječe stanje, bodisi pa ponovno vzpostaviti ugodno stanje habitatov posameznih vrst (npr. krčitev gozda in spodbujanje kmetijske rabe), in na takšen način ohranjati pestro krajinsko zgradbo. Takšen pristop bi bil tudi v skladu z usmeritvami, ki jih je naša stroka zapisala v Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu (2007).

Predstavljene dopolnitve še zdaleč ne predstavljajo končnih rešitev problemov, ki se pojavljajo v okviru presoje izvedbe krčitev gozdov, temveč je njihov temeljni namen spodbuditev razprave, ki bo doprinesla k izpopolnitvi dosedanjega koncepta dela na tem področju.

Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo. 2010. Ur.l. RS št. 91/2010.

Priročnik za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot. 2008. ZGS in MKO, 2008 in 2012.

Resolucija o nacionalnem gozdnem programu. 2007. Ur.l. RS št. 111/2007.

Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom. 2005. Ur.l. RS št. 88/2005, št. 56/2007, št. 29/2009, št. 91/2010, št. 1/2013.